

ÖĞRETMEN ADAYLARININ OKUMA ALİŞKANLIKLARINI ETKİLEYEN ETMENLERE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

Mustafa SAĞLAM*

Çiğdem SUNA**

Tuba ÇENGELCİ**

Özet

Topluma yön verecek bireylerin yetiştirilmesi görevini üstlenen eğitim sisteminin temel öğelerinden biri olan öğretmenler, öğrencilerin okumaya karşı geliştirdikleri tutum üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Öğrencilerine örnek olmaları, bireysel ve meslekî yönden kendilerini geliştirmeleri için, öğretmenlerin okuma alışkanlığı kazanmış olmaları beklenmektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarını etkileyen etmenlerin araştırılması önem taşımaktadır. Araştırmanın temel amacı, öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarını etkileyen etmenlere ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırma verileri 2005-2006 öğretim yılı bahar döneminde Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretmenlik eğitimi programlarına devam eden 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinden elde edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin okuma alışkanlıklarını etkileyen etmenleri belirlemeye yönelik açık uçlu soruları kapsayan bir araçla toplanan veriler, betimsel analiz yolu ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda; öğretmen adaylarının okuma alışkanlığının tanımı ve göstergeleri, üniversitede düzenlenen bilimsel ve sosyal etkinlikler, fakülte- de uygulanan eğitim öğretim süreçleri ve öğretim elemanlarının tutumu, üniversitedeki kütüphane hizmetleri, arkadaşlarla iletişim ve etkileşim, kitle iletişim araçları ve sosyo-ekonomik düzey açısından okuma alışkanlıklarını olumlu ya da olumsuz etkileyen etmenlere ilişkin görüş ve önerileri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen adayı, okuma alışkanlığı

Giriş

Eğitim sürecinden geçen bireylere kazandırılması gereken en önemli özelliklerden biri, etkili okuma alışkanlığıdır. Bireylerin kendisini, çevresini doğru biçimde algılayıp, içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlaması yönünden okuma alışkanlığını kazanmış olması önem taşımaktadır. Bir görsel motor semboller serisini sözlü ve sözsüz olarak ses dizilerine çevirme süreci olarak tanımlanan okuma; (Yavuzer, 2000, 45) öğrenme, anlama, düşünme, eleştirme gibi eylemlerin aracı olduğu gibi, bunlara bağlı olarak kişinin düşünce ve duygularını etkileyen değişkenlerden de bi-

* Prof. Dr.; Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

** Arş. Gör.; Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

ridir (Özdemir, 1983, 26). Topluma yön verecek bireylerin yetiştirilmesi görevini üstlenen eğitim sisteminin en önemli öğelerinden biri olan öğretmenler, öğrencilerin okumaya karşı geliştirdikleri tutum üzerinde son derece önemli bir etkiye sahiptir (Garrett, 2002, 21; Tompkins, 1997, 46).

Bireysel boyutta sağlıklı ve gelişmiş bir kişiliğin en önemli göstergelerinden biri olan okuma alışkanlığı, toplumsal boyutta, demokratik yapının ve uygarlığın temellerini oluşturan bir öğedir. Okuma, toplumların eğitim, ekonomi ve kültür alanlarında göstermeleri gereken gelişimin hem birleşeni hem de hızlandırıcısı niteliğindedir (Yılmaz, 1995, 325; Devrimci, 1993, 6). Bu nedenle tüm toplumlar, örgün ve yaygın eğitim uygulamaları ile bireylerin okuma yazma bilen kişiler olarak yetiştirilmeleri (Luma, 2002, 54-55) ve okuma kültürü edinmeleri için yoğun uğraş vermektedirler.

Hızlı bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ürünleri olan çeşitli kitle iletişim araçlarının kullanımının toplumsal yaşamın her alanında ve hemen tüm bireyler arasında giderek yaygınlaşmasına ve bu durumun bilgiye ulaşımı kolaylaştırmasına karşın, okuma eylemi, bilginin edinilmesinde hâlâ en önemli ve etkili araçtır ve bireyin yaşamı boyunca sıkça başvurduğu bir öğrenim biçimidir. Bu nedenle toplumda yeni yetişen bireylere okuma becerisinin kazandırılması ve onların okuma alışkanlıklarının geliştirilmesi okulun ve okullarda da öğretmenlerin temel görevidir. Bu görevin yerine getirilmesinde aile bireylerinin destekleyici tutumları önemli olmakla birlikte, okullarda bir uzman olarak öğretmenlerin öğrencileri yönlendirmeleri, güdülemeleri ve desteklemeleri, aynı zamanda da onlara okumaya dönük tutum ve davranışları ile örnek olmaları çok önemlidir. Bunun için de öğretmenlerin okuma alışkanlığı edinmiş olmaları ve öğrencilerinin de okuma alışkanlığı edinmeleri için çaba göstermeleri gereklidir.

Türkiye’de yaygın olan anlayış, okuma alışkanlığının, yalnızca sosyal nitelikli derslerde, özellikle de Türkçe derslerinde yararlı ve etkili olduğudur. Bunun doğal sonucu olarak, öğrenciye okuma alışkanlığı kazandırma eğitim değil, bir öğretim sorunu olarak algılanmakta ve bu alışkanlığı kazandırma sorumluluk ve uğraşısı Türkçe öğretmenlerine bırakılmaktadır (Yıldız, 1992, 5-6). Ancak, okuma alışkanlığı yalnızca Türkçe derslerinde değil, tüm derslerde kazandırılabilir. Öğrencilere yaşam boyu okuma alışkanlığı kazandırmanın öğretim değil de bir eğitim sorunu olduğu göz önüne alınırsa, bu konuda sınıf öğretmenleri ile birlikte tüm alan öğretmenlerine önemli görevler ve sorumluluklar düşmektedir (Suna, 2006, 3). Bu nedenle, hem öğrencilerine örnek olmaları hem de meslekî olarak kendilerini geliştirmeleri açısından öğretmenlerin okuma alışkanlığı kazanmış olmaları beklenmektedir. Bu beklentinin bir uzantısı olarak eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarının, öğretmenlik eğitimi sırasında okumaya ilişkin tutumlarının geliştirici etkinliklere ve uygulamalara yer verilmesi gereklidir.

Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarına ilişkin çeşitli araştırma sonuçları öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarının yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir. Örneğin, Yılmaz (2006), 2003-2004 öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesinde yaptığı araştırmasında, sınıf öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığı düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca etki eden etmenlerden birinin ailedeki okuma alışkanlığı olduğu, okuma alışkanlığı istenilen düzeyde olanların ailelerinin de okuma alışkanlığına sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Araş-

tırmada, öğrencilerin daha önceki öğrenim yaşantıları ve ekonomik nedenlerin yanı sıra radyo, televizyon, internet kullanma sıklığı gibi etmenlerin de okuma alışkanlığı düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Deneklerin okumaya ilgilerinin televizyon izlemeye göre daha az olması söz konusu etmenlerin etkisini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde Saracaloğlu, Bozkurt ve Serin (2003)'in Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi'ndeki 278 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, öğretmen adaylarının orta düzeyde okuma alışkanlığına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Gömleksiz'in (2003) Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada ise, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okumayı daha fazla sevdiğini belirlenmiştir. Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde 1998 yılında yapılan bir çalışmada da, öğrencilerin yalnızca yüzde 21,6'sının kitap okuma alışkanlığına sahip oldukları belirlenmiştir (<http://www.po.metu.edu.tr/buhafta/bh505.html>). Son olarak Esgin ve Karadağ (2000)'in yaptığı çalışma sonucunda ise, üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıklarına etki eden etmenler; ekonomik, eğitim-öğretime dayalı ve kültürel etmenler olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

Bu araştırma sonuçlarının gösterdiği gibi, öğretmen adayları, istenilen düzeyde okuma alışkanlığına sahip değildir. Bu ve alan yazındaki diğer çalışmalar incelendiğinde, okuma alışkanlığına yönelik araştırmaların, nicel araştırma yöntemleri kullanılarak yapıldığı ve genellikle, veri toplama aracı olarak anket kullanıldığı görülmektedir. Bu konuya ilişkin, var olan durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan nicel araştırmaların yanı sıra öğretmen adaylarının okuma alışkanlığını etkileyen içsel ve çevresel etmenlere ve onların okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemesi beklenen çeşitli etkinliklere bakış açılarının incelenerek, derinlemesine veri elde edileceği nitel araştırmalara da gereksinim duyulmaktadır. Bu bağlamda, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin okuma alışkanlıklarını etkileyen etmenlerin nitel yöntemlerle araştırılması önem taşımaktadır. Bu araştırma, sözü edilen gereksinimden kaynaklanmıştır.

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın temel amacı, öğretmen adaylarının okuma alışkanlığı düzeylerini etkileyen etmenlere ilişkin görüş ve önerilerini belirlemektir. Bu temel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının, okuma alışkanlığı kavramına ve okuma alışkanlığının göstergelerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının, okuma alışkanlıklarını etkileyen etmenlere ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2005-2006 öğretim yılı bahar döneminde Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretmenlik eğitimi programlarına devam 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerine dayalı olarak hazırlanan ve öğrencilerin okuma alışkanlığının tanımı ve göstergeleri ile okuma alışkanlığını etkileyen etmenlere ilişkin görüşlerini ve önerilerini belirlemeye dönük açık uçlu soruların yer aldığı bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aracı 1, 2, 3, ve 4. sınıf öğrenci-

◆ Mustafa Sağlam / Çiğdem Suna / Tuba Çengelci

lerine uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adayı öğrencilerin bu açık uçlu sorulara yazılı olarak verdikleri yanıtlardan elde edilen veriler, betimsel analiz yolu ile çözümlenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Çizelge 1: Okuma Alışkanlığının Tanımı ve Göstergeleri

<u>Okuma Alışkanlığının Tanımı</u>	<u>f</u>
Okuma Sevgisi	42
Okuma Gereksinimi/İsteği	46
Okuma Amacı	68
Okumaya Ayrılan Zaman/Süreklilik/Alışkanlık	147
Okumanın Niteliği	50
<u>Okuma Alışkanlığının Göstergeleri</u>	<u>f</u>
Eksiklik Hissetme	120
Okuma Gereçlerine İlgi Duyma	15
İletişim Becerisinin Gelişmiş Olması	65
Zengin Sözcük Dağarcığı	67
Toplam	620

Öğretmen adaylarına ilk olarak "Size Göre Okuma Alışkanlığı Nedir? Okuma Alışkanlığının Göstergeleri Nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Denekler bu soruya ilişkin 620 görüş belirtmişlerdir. Bu görüşlerin 353'ü okuma alışkanlığının tanımıyla ilgilidir. Bu tanımlar okuma sevgisi, okuma gereksinimi, okuma isteği, okuma amacı, okumaya ayrılan zaman, okumanın niteliği temaları altında toplanabilir. Bu bağlamda okuma alışkanlığı; "severek, anlayarak ve isteyerek okumadır"; "bireyin kitapları sevmesi ve kitapla yaşamaya alışmasıdır", "okumaktan keyif almaktır" tanımları okuma sevgisi temasına örnek gösterilebilir. Okuma gereksinimi/isteği temasına; "okumaya gereksinim duymadır", "kitap okumadan uyuyamamaktır", "kitap okunmadığı zaman duyulan eksikliğin derecesidir" tanımları örnek gösterilebilir. Okuma alışkanlığı; "merak, bilgi edinme, ilgi gibi nedenlerle okumaktır", "belirli amaçlar doğrultusunda, eleştirel bir yaklaşımla okumadır" tanımları okuma amacı temasına örnek gösterilebilir. Okuma alışkanlığı; "düzenli ve sürekli olarak okumaya zaman ayırmadır", "sürekli kitaplarla ilgilenmektir", "her gün en az bir sayfa kitap okumaktır" tanımları okumaya ayrılan zaman/süreklilik temasına örnek gösterilebilir. Son olarak okumanın niteliği temasına "yalnızca kitap değil, dergi, gazete vb. okumaktır", "bireyin ilgisi doğrultusunda kitap belirleyip okumasıdır", "seçici davranarak belirli gereçleri okumasıdır" tanımları örnek gösterilebilir. Öğrencilerin, "Okuma alışkanlığı, bireyin sadece kitap değil, dergi, gazete vs. okumasıdır. Önemli olan içinden gelecek, okumaktan haz duyarak okumaktır" ve "Okuma alışkanlığı okumaya ihtiyaç duymaktır. Okumaktan keyif almaktır. Günde birkaç sayfa da olsa okuyan insanın okuma alışkanlığı vardır" yanıtları örnek gösterilebilir.

Öğretmen adayları, okuma alışkanlığının göstergelerine ilişkin 267 görüş belirtmişlerdir. Bu görüşler; bireyin okumadığı zaman eksiklik hissetmesi; iletişim becerilerinin gelişmiş olması; sürekli okuma gereçleri ile ilgilenmesi; zengin sözcük hazi-

Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenlere İlişkin Görüş ve ... ◆

nesine sahip olması temaları altında toplanabilir. Eksiklik hissetme temasına; “okuma alışkanlığı olan kişi günün belli bir zamanını mutlaka okumaya ayırır”, “birey okumadığı zaman eksiklik hisseder” görüşleri örnek gösterilebilir. Okuma gereçlerine ilgi duyma temasına “bulduğu bir gazete parçasını bile okur”, “ders için okuma yaparken farklı kaynaklara kayar”, “daha fazla kitaba sahip olma isteği vardır” görüşleri örnek gösterilebilir. İletişim becerilerinin gelişmiş olması teması için “her konuda bilgi sahibi olma”, “nesnel bakış açısı”, “kendini ifade edebilme” görüşleri örnek gösterilebilir. Son olarak zengin sözcük dağarcığına sahip olma teması için; “düzgün konuşur”, “sözcük dağarcığı zengindir” görüşleri örnek gösterilebilir. Öğretmen adaylarının okuma alışkanlığının göstergelerine ilişkin verdikleri yanıtlar arasında “Okuma alışkanlığı göstergeleri bireyin devamlı bir şeyleri merak etmesi, ders için okurken başka kaynaklara da kayma ve başucu kitaplarının olması” ve “Okumak benim için alışkanlıktan daha öte bir duygu. Yemek, içmek kadar gerekli. Okumak bu alışkanlığın en önemli göstergesi bençe” ifadeleri yer almaktadır.

Çizelge 2: Üniversitede Düzenlenen Bilimsel ve Sosyal Etkinler Açısından Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenler

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Olumlu	117
Olumsuz	86
Toplam	203

“Üniversitenizde düzenlenen bilimsel ve sosyal etkinlikler açısından okuma alışkanlığını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen etmenler nelerdir? Bu konuda beklenti ve önerileriniz nelerdir?” sorusuna deneklerden 117’si olumlu ve 86’sı olumsuz görüş belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilediğini düşündükleri bilimsel ve sosyal etkinlikler; yazarlarla söyleşiler, konferanslar, kitap sergileri, seminerler, sergiler, paneller, kitap tanıtımları, öğrenci kulüpleridir. Bu etkinliklere ünlü kişilerin gelmesi, etkinliğe katılan yazarların kitaplarının satılması ve imzalatılması olanağı, öğretmen adaylarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu etkinliklerin yanı sıra, üniversite içerisinde yayımlanan Anadolu Haber gazetesi ve yine üniversitede kurulmuş olan Tiyatro Anadolu da, öğretmen adaylarının, okuma alışkanlıklarını olumlu etkilediğini düşündükleri diğer etkinliklerdir. Öğretmen adayları bu etkinliklerin merak duygusunu geliştirdiğini, kendilerini araştırmaya yönlendirdiğini, güncel konulara yer verildiğini ve kavram varlığını genişlettiğini ve bu nedenlerle okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Anadolu Üniversitesinde yer alan kitabevleri ve kampüs içinde bazı gazetelerin indirimli olarak satılması, öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkileyen bir diğer etmendir. Ayrıca, bir öğretmen adayı, “Çeşitli yazarların üniversitemize davet edilmesi, söyleşiler yapılması yazarları tanımamıza olanak sağlıyor”, biçiminde bir görüş belirtirken, bir diğer öğretmen adayı da, “Çeşitli yazarların söyleşileri ve imza günleri kitap okumaya karşı heveslendirici etki olabiliyor. Aynı zamanda okul gazetemiz de olumlu bir etken” biçiminde görüş belirtmiştir. Konferansların okuma alışkanlığına etkisini de bir öğrenci, “Yapılan bazı konferans ve söyleşiler okumaya teşvik edebiliyor” biçiminde ifade etmiştir.

Öğretmen adayları, üniversitede düzenlenen etkinliklerin eğlence ağırlıklı olmasının, okuma konulu etkinliklerin olmamasının, etkinliklerin tanıtımının yeterli yapılmamasının, etkinliklere katılımların zorunlu tutulmasının, kampüs içindeki kitapçevlerinde fiyatların yüksek olmasının, etkinliklerin sınav dönemlerine denk gelmesinin, bazı etkinliklerin sürelerinin uzun olmasının, okuma alışkanlıklarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmen adayları, ayrıca, derslerin çok yoğun geçmesi, sınav sayısının fazla olması nedenleriyle de etkinliklere katılmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adayları, sunumlardan kazanılan bilginin, bazen yeterli görülerek, artık o konuda okunmadığını ya da sevilen bir yazarın yakından tanınmasının, o yazara karşı tutumlarını değiştirdiğini de belirterek, okuma alışkanlıklarının olumsuz etkilendiğini düşünmektedirler. Öğretmen adaylarına göre, bilimsel ve sosyal etkinliklerin yeterli biçimde duyurulmaması, eğitim sürecinde derslerde yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerin ve sınavların fazla olması, üniversitede düzenlenen bilimsel ve sosyal etkinliklere katılımı olumsuz etkilemektedir.

Öğretmen adayları okumanın önemine ve okuma alışkanlığına dönük etkinliklerin sayısının ve niteliğinin artırılmasını, etkinliklerin daha fazla duyurulmasını, üniversite içerisinde bir dergi çıkarılmasını, etkinlikler düzenlenirken öğrenci ilgilerinin ve güncel konuların göz önüne alınmasını, kitap stantlarının kurulmasını, sınav takviminin göz önüne alınmasını, etkinliklerde daha büyük salonlarda yapılmasını önermişlerdir. Ayrıca, iki ara sınav ve bir dönem sonu sınavı şeklinde olan sınav sisteminin değiştirilmesi de öneriler arasında yer almaktadır. Kitaplarla ilgili kulüplerin kurulmasının, tartışma gruplarının oluşturulmasının, yarışmalar, kitap okuma günleri düzenlenmesinin, kitap satışlarında indirim yapılmasının, isteyen öğrencilere ücretsiz gazete olanağı sunulmasının, okuma programları düzenlenmesinin ve öğrenciler için uzmanlar tarafından okuma listeleri hazırlanmasının okuma alışkanlık düzeylerini olumlu yönde etkileyecek çalışmalar olarak önermektedirler. Öğrenciler, ayrıca, "Bu tür etkinliklerin eğer zamanları belli ise, bir katalog halinde öğrencilerin üniversite internet sayfasında görmeleri sağlanabilir" ve "Okuma alışkanlığı kazandırmak için çeşitli konferanslar düzenlenmeli" biçiminde öneri geliştirmişlerdir. Öğrenciler, üniversitede düzenlenen bilimsel ve sosyal etkinliklerin okuma alışkanlığına katkıda bulunması için etkinliklerin sistematik ve kolay erişilebilecek bir ortamdan duyurulmasını, doğrudan okuma alışkanlığı kazandırmaya dönük konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesini önermektedirler.

Çizelge 3: Eğitim Öğretim Süreçleri ve Öğretim Elemanlarının Tutumu Açısından Okuma Alışkanlığını Etkileyen Etmenler

<i>Eğitim Öğretim Süreçleri Açısından</i>	<i>f</i>
Olumlu	54
Olumsuz	100
Toplam	154
<i>Öğretim Elemanlarının Tutumu Açısından</i>	<i>f</i>
Olumlu	92
Olumsuz	35
Toplam	127

“Fakültenizde uygulanan eğitim öğretim süreçleri ve öğretim elemanlarının tutumu açısından okuma alışkanlığınızı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen etmenler nelerdir? Bu konuda beklenti ve önerileriniz nelerdir?” sorusuna öğretmen adaylarının 146’sı olumlu ve 135’i ise olumsuz görüş belirtmişlerdir. Yanıtlar, eğitim ve öğretim süreçleri ve öğretim elemanlarının tutumları açısından olmak üzere iki ana başlık altında ele alınmıştır.

Öğretmen adayları, eğitim süreçleri açısından 54 olumlu 100 olumsuz görüş belirtmişlerdir. Ödevlerin araştırmaya dönük olması, derslerde zorunlu kitap okutulması, bazı derslerde yazarların yaşamlarının ve eserlerinin incelenmesi, ders kitaplarının içerisinde yer alan metinlerin ilgi çekici olması, bölümde okuma salonunun olması, öğretmen adaylarının olumlu etkisi olduğunu düşündükleri etmenlerdir. Ayrıca, ödevlerin fazla olması, zorunlu kitap okutulması, ezbere dayalı eğitim sistemi, zorunlu okuma yapılmaması, okunan kitaplardan sınav yapılması, bazı derslerde kaynak olarak sadece fotokopilerin kullanılması, fakültede bu konuya yönelik etkinliklerin düzenlenmemesi ise okuma alışkanlığını olumsuz etkileyen etmenlerdir. Bu görüşler arasında derslerde zorunlu okuma yaptırılmasının, 19 öğretmen adayı tarafından olumlu bir etmen olarak algılanırken, 25 öğretmen adayı tarafından olumsuz olarak algılanması dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra, derslerde kaynak olarak yalnızca fotokopilerin kullanılması ise, olumsuz bir etken olarak vurgulanmaktadır.

Öğretim elemanlarının tutumuna ilişkin olarak; öğretim elemanlarının sürekli okumaya yönlendirmesi, kitap önerilerinde bulunmaları, kitaplarını paylaşmaları, okunacak kitaplar konusunda öğrencilerini özgür bırakmaları olumlu etmenler olarak sıralanmaktadır. Okuma alışkanlığını olumlu etkileyen etmenlere örnek olarak öğretmen adaylarının “*Kendi bölümümde öğretim görevlilerinin örnek oluşturduğunu söyleyebilirim*”, “*Hocaların okumaya teşvik edici konuşmaları, kitap tavsiye etmeleri olumlu etmenlerdir*” yanıtları verilebilir. Buna karşın, öğretim elemanlarının öğrenci tercihlerini göz önüne almamaları, kitap önermemeleri, kitap okumanın önemi üzerinde durmamaları, model olmamaları, kendi düşüncelerine yönelik kitaplar önermeleri, hiç kaynak göstermeden dersleri yürütmeleri, eleştiriye açık olmamaları, “neden okumuyorsunuz?” sorusunu yöneltmeleri ise, öğretmen adayları tarafından olumsuz etmenler olarak sıralanmaktadır. Öğretmen adayları olumsuz etmenler olarak ayrıca, “*Kimi öğretim üyeleri tamamen ezbere sevk ediyor. Sadece verdikleri ders notlarını ezberliyoruz*”, “*Nasihat verme şeklinde değil de model olma şeklinde öğrencilere örnek olunabilir*” konularını vurgulamaktadırlar.

Öğretmen adaylarının fakülteadaki eğitim öğretim süreçleri ve öğretim elemanlarının tutumlarına yönelik olarak beklenti ve önerileri ise; öğretim elemanlarının kitap tanıtmaları, okumaya yönlendirmeleri, daha az ödev verilmesi, kitap seçiminde öğrencileri özgür bırakmaları, model olmaları, ders kitaplarına bağımlı kalmamaları şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca, bir dersin yalnızca okuma için ayrılmasını, okula yeni gelen öğrencilere kitap listesi verilmesini, fakülte içinde okuma eylemine dönük etkinliklerin düzenlenmesini, kantinde alternatif alanlar kurulmasını, fakülte içerisinde okuma saatleri düzenlenebileceğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin önerileri arasında şu ifadeler yer almaktadır; “*Öğretim elemanları en son okudukları kitabı bize anlatmalı, yeni bir yazarla tanıştığında deneyimini paylaşmalı*”, “*Bazı öğretmenlerimizin okuma ve anlamadan çok ezberciliği geliştirmeye çalışmalarından vazgeçmelerini bekliyorum*”, “*Bence derslerde kullanılacak kaynak kitaplar hakkında sene başında bilgiler verilmeli ve öğrencilerin ilgi alanlarına göre seçimler yapılmalı*”. Öğrencilerin, öğretim elemanlarının okuma alışkan-

◆ Mustafa Sağlam / Çiğdem Suna / Tuba Çengelci

lığı ile ilgili kişisel deneyimlerini paylaştıklarının, ezbercilikten çok okuma ve anlamaya dayalı bir yaklaşım benimsemelerinin ve derste kullanılacak kaynaklar konusunda öğrencilerin görüşlerini almalarının öğrenciler açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 4: Üniversitedeki Kütüphane Hizmetleri Açısından Okuma Alışkanlığını Etkileyen Etmenler

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Olumlu	296
Olumsuz	152
Toplam	448

Çizelge 4’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmen adayları “Üniversitenizdeki kütüphane hizmetleri açısından okuma alışkanlığınızı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen etmenler nelerdir? Bu konuda beklenti ve önerileriniz nelerdir?” sorusuna 296 olumlu, 152 olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının kütüphane hizmetleri yönünden olumlu olduğunu düşündükleri etmenlerden en çok üzerinde durulan nokta kütüphanenin zengin kaynağa sahip olmasıdır. Buna bağlı olarak istenilen kaynağa kolay erişim, aranılan her şeyin bulunabilmesi de, olumlu etmenler arasında yer almaktadır. Bunların yanı sıra kitapların ödünç alınabilir olması, sessiz bir ortam sağlanması, yeni yayınlar için ayrı bir bölümün olması, süreli yayınlara ulaşabilme, internetten tarama yapılabilmesi ve kitap süresinin uzatılabilmesi, görme engelliler için ses kasetlerinin hazırlanması da görüşler arasında yer almaktadır. Bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında “Kütüphane çok zengin bir kaynak”, “Zengin arşiv, bol seçenek”, “Aradığım çoğu bilgiyi bulabiliyorum” ve “Çok sayıda ve çeşitli materyaller bulunması ve bunları alabilmemiz” gibi yanıtlarla, öğretmen adaylarının kütüphane hizmetlerinin okuma alışkanlığını olumlu yönde etkileyen etmenleri ifade ettikleri görülmektedir.

Kütüphane hizmetleri açısından olumsuz görülen etmenlerin başında ödünç alma süresinin kısa olması ve çoğu kitabın kullanıcıda/rezerve edilmiş olması gelmektedir. Öğrencilere verilen materyal sayısının az olması, yabancı/bilimsel/akademik kaynakların fazla olması, güncel yayınların/gazetelerin geç gelmesi, gecikmelerde uygulanan cezalar, öğrencilere kütüphane kullanımı hakkında yeterince bilgi verilmemesini de olumsuz etmenler olarak sıralamaktadırlar. Bunların yanı sıra, öğretmen adayları, kütüphanenin duvar renklerinden, havasız ve sıcak olmasından, kütüphanenin yanındaki konservatuardan gelen gürültünün rahatsız edici olduğundan söz etmektedirler. Kütüphane hizmetleri açısından olumsuz etmenler konusunda öğretmen adaylarının “Kaynakların çoğunluğu parçalanmış kesilmiş durumda”, “Kitap alım süresinin azlığı, rezerve olayı”, “Ödünç iade süresi aşıldığında verilen cezaların uzun olması” ve “Alınan kitapların genellikle İngilizce olması” yanıtları örnek gösterilebilir.

Öğretmen adayları bu konuya yönelik olarak, ödünç süresinin uzatılmasını, güncel yayınların zamanında getirilmesini, ödünç alınabilecek materyal sayısının artırılmasını, sürekli kullanılan kitapların sayılarının arttırılmasını, kütüphane görevli-

Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenlere İlişkin Görüş ve ... ◆

lerinin öğrencilere daha fazla yardımcı olabilecek şekilde eğitilmesini, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine tanınan hakların gözden geçirilmesini, özel oda sayısının artırılmasını, yıpranan kitapların onarılmasını, ceza sisteminin yumuşatılmasını, beklenti ve öneri olarak sıralamaktadırlar. Ayrıca, öğretmen adayları kütüphanenin okuma alışkanlığı kazandırmaya dönük etkinlikler düzenlemesini, çok okuyan kişilerin belirlenerek ödüllendirilmelerini, kütüphaneye kantin açılmasını, daha renkli ve canlı bir ortam yaratılmasını, okuma günleri/yarışmaları düzenlenmesini önermektedirler. En fazla sayıda dile getirilen “*Kitapların alım süresi biraz daha uzatılabilir*” önerisi örnek gösterilebilir.

Çizelge 5: Arkadaşlarla İletişim ve Etkileşim Açısından Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenler

<i>Okuma Alışkanlığının Arkadaş İlişkileri Üzerine Etkisi</i>	<i>f</i>
Olumlu	72
Olumsuz	13
Toplam	85
<i>Arkadaşların Okuma Alışkanlığı Üzerine Etkisi</i>	<i>f</i>
Olumlu	177
Olumsuz	103
Toplam	280

Çizelge 5’te görüldüğü gibi, öğretmen adayları “Arkadaşlarınızla iletişiminiz ve etkileşiminiz açısından okuma alışkanlığınızı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen etmenler nelerdir? Bu konuda beklenti ve önerileriniz nelerdir?” sorusuna iki yönlü yanıt vermişlerdir. Okuma alışkanlığının arkadaşlarla olan iletişimi güçlendirdiğini, empati becerisini geliştirdiğini, daha rahat/düzenli konuşma sağladığını, bu bağlamda okuma alışkanlığının arkadaş ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

Arkadaşlarının kitap önermesi ve model olmaları, ayrıca karşılıklı kitap değişimi yapabilme ve kitaplar hakkında konuşabilme/tartışabilme olanağının olması ise, arkadaşların okuma alışkanlığı üzerine olumlu etkileri olarak sıralanmaktadır. Arkadaşlarla iletişim ve etkileşim açısından okuma alışkanlığını etkileyen etmenlerden “*Çok kitap okuyan arkadaşların tavsiyeleri önemli*”, “*Bazı arkadaşlarımla okuduğum kitapları tartışabiliyorum*”, “*Kendini ifade etme gücünü geliştiriyor. Ortak konularda görüşlerini dile getirebiliyor*” ve “*Okudukları, gördükleri kaynak kitapları paylaşıyor. Gazete-dergi biriktirip değiştiriyor*” örnek gösterilebilir. Okuma alışkanlığına sahip arkadaşlar ile etkileşim kurulmasının hem okuma materyali değişimi hem de okunan materyallerin tartışılması, görüş alışverişinde bulunulması bakımından okuma alışkanlığının gelişimine katkı sağladığı söylenebilir.

Aşırı kitap okumanın bireyi toplum dışılaştırması, arkadaş ortamında ukalalık/çokbilmişlikle suçlanması gibi nedenlerle okuma alışkanlığının arkadaş ilişkile-

◆ Mustafa Sağlam / Çiğdem Suna / Tuba Çengelci

rini olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Arkadaşlarla geçirilen zamanın fazla olması, okuma alışkanlığına sahip olmayan arkadaşların olması, arkadaşların okumaya ilişkin olumsuz tutumları, ödünç aldıkları gereçleri kaybetmeleri/geri vermemeleri, bazı gereç ve yazarlara ön yargılı olmaları, arkadaşlar arasında alınan kararların uygulanmaması ise, okuma alışkanlığını olumsuz yönde etkileyen etmenler olarak sıralanmaktadır.

Öğretmen adaylarının bu konuya ilişkin beklenti ve önerileri; kitaplar hakkında daha fazla sohbet edilmesi gerektiği, bireylerin olumsuz tutumlardan etkilenmemeleri, olumsuz tutumları olanların bunu arkadaşlarına yansıtılmaları, sınıf içi okuma etkinliklerinin düzenlenmesi gerektiği, bireylerin okuma alışkanlığına sahip arkadaş seçmeye özen göstermeleri, arkadaşlar arasında kitap hediye edilmesi şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca, “Okuma alışkanlığı olan arkadaşlar seçmeliyim” ve “Bence her bireyin farklı kaynak çeşit, türde okuma alışkanlığı vardır. Arkadaşlar birbirlerine özendirici olabilirler” diyerek görüş ve önerilerini belirtmişlerdir.

Çizelge 6: Kitle İletişim Araçları Açısından Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenler

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Olumlu	156
Olumsuz	216
Toplam	372

“Kitle İletişim Araçları (Televizyon, İnternet, VCD, DVD, Cep Telefonu vb.) Açısından Okuma Alışkanlığınızı Olumlu ya da Olumsuz Yönde Etkileyen Etmenler Nelerdir? Bu Konuda Beklenti ve Önerileriniz Nelerdir?” sorusuna öğretmen adayları 156 olumlu ve 216 olumsuz görüş belirtmişlerdir. Öğretmen adayları, kitle iletişim araçları sayesinde son çıkan kitapları takip edebildiklerini, bilgiye daha hızlı erişebildiklerini ve bu durumun okuma alışkanlıklarını olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. İnternette kitap indirebilme olanağının olması, televizyonda kültür sanat programları ve bu programlarda yer alan kitap tanıtımları, yazarlarla söyleşiler, gazetelerde yer alan kitap tanıtım köşeleri, gazetelerin kitap ekleri ve gazetelerin kitap promosyonlarının da, okuma alışkanlıklarını olumlu etkilediğini belirtmişlerdir.

Öğretmen adayları kitle iletişim araçlarının zaman kaybına neden olduğu bu nedenle de okumaya fazla zaman ayıramadıklarını ve bu durumun okuma alışkanlıklarını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca, bilgiye hızlı erişimin bireyi tembelleştirdiğini, okuma ve okuma alışkanlığını dönük etkinliklere yer verilmediğini, televizyon ve radyolarda gazetelerin okunduğunu, internette her kitabın elektronik olarak bulunmadığını, kitapların senaryolaştırılarak film haline getirildiğini ve bu etmenlerin okuma alışkanlıklarını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının bazıları, kitapların senaryolaştırılarak film haline dönüştürülmesinin ya da kitapların internet ortamında elektronik kitap (e-book) olarak edinilmesinin okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilediğini belirtirken, bazıları bu uygulamaların okuma alışkanlıklarını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmen adayları olumsuz görüşlerini ise, “Bilgilerin hazır olması araştırma aşamasını kısaltıyor”, “Kitaplara VCD’ den ulaşabildiğimiz için okumuyoruz”, “Kültürel programlar çok az”, “Kitle iletişim

Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenlere İlişkin Görüş ve ... ◆

araçları maalesef kitapların yerini almaya başladı. Artık insanlar hiç kitap okumuyor” ve “TV genellikle zamanı boşa harcıyor” biçiminde ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları, kitle iletişim araçlarının okuma alışkanlığı üzerindeki etkisi konusunda televizyonda kitap tanıtımlarının, kültür sanat programlarının, kitaplarla ilgili reklamların sayısının artırılmasını ve saatlerinin düzenlenmesini, dizilerin, magazin programlarının azaltılmasını önermektedirler. Bunların yanı sıra, öğrencilere kitle iletişim araçlarını doğru kullanabilmelerine yönelik bilgi verilmesini, ünlü kişilerin model olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca, “Kitle iletişim araçlarında (özellikle TV) daha olumlu etkinlikler (programlar) yayınlanabilir. (Özellikle çocuklar için)”, “Kitap tanıtımları, yazarlar, dergi editörleriyle röportajlar sunulmalı” ve “Özellikle TV yayınları daha bilgilendirici olmalıdır” ifadeleri örnek gösterilebilir.

Çizelge 7: “Sosyo-ekonomik Düzey Açısından Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenler

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Olumlu	177
Olumsuz	206
Toplam	383

Çizelge 7’de, “Sosyo-ekonomik Düzeyiniz (Anne-Babanızın Eğitim Durumu, Maddi Olanaklarınız vb.) Açısından Okuma Alışkanlığınızı Olumlu ya da Olumsuz Etmenler Nelerdir? Bu konuda Beklenti ve Önerileriniz Nelerdir?” sorusuna yönelik deneklerin 206 olumlu, 177 olumsuz görüş belirttikleri görülmektedir.

Öğretmen adayları, ailesinin maddi ve manevi olarak okuma konusunda kendisini desteklediği, maddi durumunun yeterli olduğunu, ailesinin model olduğunu, ailesinin eğitim düzeyinin yüksek olduğunu, evinde kütüphane olduğunu, eve her gün gazete alındığını, ailesinin kendisine hediye olarak kitap aldığını ve bunlardan okuma alışkanlığının olumlu etkilendiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerden birisi “Babam fazlasıyla kitap okur. Parasına hiç acımaz. Bu açıdan kitap-dergi-gazete eve düzenli olarak girer” ve “Ekonomik düzey kitap okuma açısından yeterliydi. İstedğim kitapları alabiliyordum. Zaten ilçemizdeki kütüphaneden yararlanıyordum” demektedir.

Ailenin model olmadığını, eğitim düzeyinin düşük olduğunu, beklentilerinin yüksek olduğunu, sürekli okumalarını istediklerini, okudukları kitapları eleştirdiklerini, sınırladıklarını belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra, orijinal kitapların pahalı olduğunu, maddi durumlarının yetersiz olduğunu, evde kütüphane olmadığını, süreli yayınların fiyatlarının yüksek olduğunu, ders çalışmayı okumaya tercih ettiklerini belirterek bu nedenle de okuma alışkanlıklarının olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Bu soruya verilen yanıtlara, “Ailemde kitap okuyan yok. Çok fazla kitap alamıyorum. Kitap gereksizmiş gibi görülüyor” ve “Kitap fiyatlarının oldukça yüksek olması okuma etkinliğini etkiliyor” ifadeleri örnek verilebilir.

Öğretmen adayları, kitap fiyatlarının düşürülmesini, ailelerin daha bilinçli olmasını, ailelerin model olmasını, ailelerin çocuklara kitap armağan etmelerini öner-

mektedirler. Bunların yanı sıra, maddi durumu düşük olan öğrencilere ücretsiz kitap dağıtılması, halk kütüphanelerinin iyileştirilmesi ve işlevsel hale getirilmesi, kitap kiralama yerlerinin açılması, korsan kitap alınmaması, süreli yayınların fiyatlarının düşürülmesi, ailelerin çocuklarını örnek alması, kampüs içinde ucuz kitap satılması, yetişkin eğitimine önem verilmesi gerektiğini de belirtmişlerdir. Ayrıca, “*Ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilere bedava kitap dağıtılmalı*”, “*Fiyatlar biraz daha düşük olursa okuma talebi artacaktır*” ve “*Aileler çocuklarını okumaya teşvik etsin*” ifadeler de görüşler arasında yer almaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Öğretmen adaylarının okuma alışkanlığının tanımına ilişkin verdikleri yanıtlara dayanarak; okuma alışkanlığı; “bireyin ilgisi ve gereksinimleri doğrultusunda belirlediği bir amaca uygun olarak, seçtiği nitelikli okuma gereçlerini, belirli bir zaman ayırarak, severek ve isteyerek okumasıdır” biçiminde tanımlanabilir. Öğretmen adayları, okumadığı zaman eksiklik hissedenden, dil ve iletişim becerileri gelişmiş, zengin sözcük hazinesine sahip ve okumaya belli bir zaman ayıran bireylerin okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşünmektedirler. Bu bağlamda öğretmen adaylarının okuma alışkanlığının ne olduğuna ve göstergelerine ilişkin farkındalık düzeylerinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Öğretmen adayları Anadolu Üniversitesi’nde düzenlenen bilimsel ve sosyal etkinlikleri, okuma alışkanlıklarına etkileri bakımından çoğunlukla olumlu görmektedirler. Öğretmen adaylarının olumlu gördükleri bilimsel ve sosyal etkinlikler arasında yazarlarla söyleşiler, konferanslar, kitap sergileri, seminerler, sergiler, paneller, kitap tanıtımları, öğrenci kulüpleri etkinlikleri gelmektedir. Üniversitenin haftalık iletişim gazetesi Anadolu Haber ve üniversite bünyesinde kurulmuş olan Tiyatro Anadolu, okuma alışkanlığının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu anlamda üniversitelerde öğrencilerin etkin olarak katılabilecekleri, kendilerini ifade edebilecekleri, yeni insanlarla ve farklı iletişim yolları ile görüş alışverişinde bulunabilecekleri ortamların okuma alışkanlığını desteklediği söylenebilir. Ancak, öğretmen adayları, aynı zamanda, eğlence amacı ile yapılan etkinliklerin sayısının fazla olması, etkinlik duyurularının yeterince yapılamaması ve etkinlikler planlanırken akademik takvimde yer alan sınav tarihlerine dikkat edilmemesinin etkinliklerin okuma alışkanlığı üzerindeki olumlu etkisini azalttığını düşünmektedirler.

Öğretmen adaylarının, fakültede uygulanan eğitim süreçlerinin okuma alışkanlığı üzerindeki etkisi konusunda daha çok olumsuz görüş belirtmeleri dikkat çekicidir. Bu olumsuz etmenler arasında; ödevlerin fazla olması, ezbere dayalı eğitim yapılması, kimi derslerde kaynak olarak fotokopilerin kullanılması şeklinde sıralanmaktadır. Derslerde fotokopi ders notlarının kullanılmasının, bireyin ilgisi doğrultusunda belirlediği amaçlara uygun olarak seçtiği kitapları okuması biçiminde tanımlanan okuma alışkanlığının doğasına aykırı bir durum olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, öğrencilerin kiminin derslerde zorunlu kitap okutulmasını olumlu bir etmen olarak görürken, kimi öğrencilerin olumsuz etmen olarak algıladıkları görülmektedir. Zorunlu kitap okutulmasının öz denetimli ve dış denetimli bireyler arasında farklı etki yapacağı düşünüldüğünde bu sonuç şaşırtıcı olmayacaktır. Öğretmen adaylarının olumlu görüş olarak derslerde araştırma ödevlerinin yaptırılmasını vurgulamaları ezbere dayalı sisteme karşı duydukları tepkinin bir göstergesi olarak algılanabilir. Bu tepki eğitim alanında yaşanan son gelişmelerin de bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenlere İlişkin Görüş ve ... ◆

Öğretmen adaylarının, öğretim elemanlarının tutumlarının genel olarak okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilediğini düşünmekte ve öğrencileri okumaya yönlendirmeleri, kitap seçiminde öğrencileri özgür bırakmaları olumlu etmenler olarak belirttiktedirler. Öğrencilerin öğretim süreçlerine ilişkin belirttikleri görüşler ile öğretim elemanlarının tutumlarına ilişkin belirttikleri görüşler arasında çelişki olduğu söylenebilir. Ancak öğretim süreçlerine ilişkin olumsuz, öğretim elemanlarının tutumlarına ilişkin olumlu görüşlerin fazla olması sözü edilen çelişkinin bir göstergesidir.

Öğretmen adayları üniversitedeki kütüphaneyi; zengin kaynaklara sahip olması, kaynaklara kolay erişim olanağının bulunması, internet aracılığı ile hizmet vermesi, görme engelli öğrenciler için okuma gereçlerinin seslendirilmesi gibi nedenlerle, okuma alışkanlığı konusunda olumlu bir etmen olarak görmektedirler. Görme engelli öğrenciler için okuma gereçlerinin seslendirilmesi hem seslendiren öğrenci için hem de görme engelli öğrenci için oldukça önemli bir olanaktır. Olumsuz en çarpıcı sonuçlardan birisi kütüphanenin konservatuara yakın olması ve bu nedenle de, kütüphanenin öğrencilere sessiz bir çalışma ortamı sağlayamadığı görüşüdür.

Okuma alışkanlığının arkadaş ilişkileri üzerindeki etkisi öğrenciler tarafından iki yönlü olarak algılanmaktadır. Okuma alışkanlığı; arkadaş ilişkilerini olumlu yönde etkilerken, arkadaş ilişkileri de okuma alışkanlığını olumlu yönde etkilemektedir. Bu görüşler, okuma alışkanlığının çok yönlü bir eylem olduğu düşüncesini desteklemektedir.

Kitle iletişim araçlarının okuma alışkanlığı üzerindeki etkisine ilişkin olumlu ve olumsuz görüşler arasında çok belirgin bir fark olmadığı söylenebilir. Kitle iletişim araçlarının avantaj ve dezavantajlarının, bireyin kullanım becerileri ve tercihlerine bağlı olduğu düşünüldüğünde, bu durum, daha net anlaşılacaktır. Örneğin; kimi öğrencilerin kitapların senaryolaştırılarak film ya da dizi haline getirilmesini ve de VCD, DVD gibi araçlarla çoğaltılmasını olumlu karşılarken, kimi öğrenciler, bu durumu okuma alışkanlığını körelten olumsuz bir etmen olarak görmektedirler.

Öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeylerinin, okuma alışkanlıkları üzerindeki etkisinin ailenin maddi durumundan çok okumaya ilişkin tutumunun ön plana çıktığı söylenebilir. Ebeveynin okumayı gereksiz görmesinin ya da sürekli okumaya yönlendirmesinin değil de, model olmasının, daha çok etkili olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, maddi olarak kitaba erişimin zayıf olması, bireyin kitaplarına daha fazla önem vermesine neden olduğu görüşü oldukça ilginç ve çarpıcı bir sonuçtur. Kitap fiyatlarının yüksek olması her zaman dile getirilen bir etmendir. Ancak, okuma alışkanlığının, sadece kitap okumakla sınırlı olmadığı göz önüne alındığında, bu görüşün artık alışılmış bir bahane olduğu söylenebilir.

Öneriler

Üniversitelerde düzenlenen sosyal ve bilimsel etkinliklere yönelik öneriler:

- Üniversitelerde öğrencilerin etkin olarak katılabilecekleri, kendilerini ifade edebilecekleri, yeni insanlarla ve farklı iletişim yolları ile görüş alışverişinde bulunabilecekleri ortamlar oluşturulabilir.
- Üniversitelerde bilimsel ve sosyal etkinlik takvimi oluşturulurken akademik takvimlerde öğrenciler için önemli olan tarihler göz önüne alınabilir.

◆ Mustafa Sağlam / Çiğdem Suna / Tuba Çengelci

- Üniversitelerde düzenlenen bilimsel ve sosyal etkinliklerin daha etkili biçimde duyurulması sağlanabilir.

Öğretmen eğitimi programlarında ders veren öğretim elemanlarına yönelik öneriler:

- Öğretim elemanları öğrencilerin bireysel özelliklerini dikkate alarak, kimi öğrencilere zorunlu okuma yaptırırken, kimi öğrencilere daha esnek davranabilirler.
- Öğretim elemanları öğretim süreçlerinde tek kaynak veya fotokopiye bağlı olma yerine, öğrencilerin de ilgi ve isteklerini göz önüne alarak farklı kaynaklardan yararlanma yoluna gidebilirler.
- Öğretim elemanları, ezbere dayalı öğretim süreçlerini uygulama yerine, öğrencilerin okuma alışkanlıklarını geliştirebilecekleri araştırmaya dayalı bir öğretim-öğrenme süreci düzenleyebilirler.

Öğretmen adaylarına yönelik öneriler:

- Öğretmen adayları, üniversitelerde düzenlenen bilimsel ve sosyal etkinliklere etkin katılım sağlayarak okuma alışkanlıklarını geliştirebilirler.
- Öğretmen adayları, kendi arkadaş ortamları içinde informal biçimde okuma grupları oluşturabilirler.

Basın yayın organlarına yönelik öneriler:

- Yayınevleri üniversitelere yönelik daha uygun fiyat olanakları tanıyan kampanyalar düzenleyebilirler.
- Üniversite kampüsleri içinde kitap tanıtımları, yazar imza günleri ve söyleşilerinin sayısını ve niteliğini arttırabilirler.
- Basın organları, yeni okuma gereçlerinin tanıtımına daha fazla yer ayırabilirler.
- Basılı ve görsel yayın organları, özellikle televizyon kuruluşları okuma, okuma ilgisi ve okuma alışkanlığı konularına yönelik programlara daha fazla yer verebilirler.

Araştırmacılara yönelik öneriler:

- Alan yazın incelendiğinde, özellikle ilköğretim ve yükseköğretim basamaklarında okuma alışkanlığına dönük çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, ortaöğretim kurumlarında okuma alışkanlığına dönük çalışmalar da yapılabilir.
- Öğretmenlerin, okul idarecilerinin, müfettişlerin, öğretim elemanlarının, ailelerin okuma alışkanlıklarına ilişkin karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.
- Farklı lise türü çıkışlı öğrencilerin, öğretmen adaylarının ve meslekte çalışan öğretmen adaylarının, okuma alışkanlıklarına ilişkin karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- DEVİRİMCİ, H. K. (1993). "5. Sınıf Çocuklarında Okuma Alışkanlığının İncelenmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ESGİN, A. ve Ö. KARADAĞ. (2000). "Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı," **Popüler Bilim**. ss. 19-23.
- GARRETT, J. E. (2002). "Enhancing the Attitudes of Children Toward Reading: Implications for Teachers and Principals", **Reading Improvement**. 39, 1: 21-24. (08.12.2004 tarihinde Wilson Select Plus Database'den alınmıştır.)
- GÖMLEKSİZ, M. N. (2004). "Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Bir Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği," **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 14: 2: 185-195.
- LUMA, S. (2002). "7. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Beceri ve Alışkanlıklarını Geliştirmeye Yönelik Uygulamalı Bir Araştırma." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- NEYDİM, N. (2004). "Popüler Çocuk Kitapları ve Medyasının Çocuk Kültürüne Etkilerine Sosyolojik Gerçekler Açısından Bakış," **Bilim ve Akıl Aydınlığında Eğitim Özel Sayı: Popüler Kültür ve Gençlik**. 5, 57: 76-80.
- ÖZDEMİR, E. (1983). **Okuma Sanatı**. İstanbul: Varlık Yayınları.
- SANACORE, J. (1997). "Promoting Lifetime Literacy: What Can be More Basic?", (10.07.2005. ERIC Database'den alınmıştır. Eric Document Reproduction Service No. ED403 548.)
- SARACALOĞLU, S., A., N. BOZKURT ve O. SERİN. (2003). "Üniversite Öğrencilerinin Okuma İlgileri ve Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Faktörler," **Eğitim Araştırmaları**. 4, 12; 149-157.
- SARDO-BROWN, D. and D. BEEGLY. (1996). "The Reading and Television Viewing Habits of a Sample of Pre-Service Education Majors", *Collage Student Journal*. 30; 37-44. (16.06.2005 tarihinde Wilson Select Plus Database'den alınmıştır.)
- SUNA, Ç. (2006). "İlköğretim Öğrencilerinin Okuma İlgi ve Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenlerin Analitik Olarak İncelenmesi ve Değerlendirilmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- TOMPKINS, G. E. (1997). **Literacy for the 21th Century. A Balanced Approach**. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- YAVUZER, H. (2000). **Eğitim ve Gelişim Özellikleri ile Okul Çağı Çocuğu**. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YILDIZ, C. (2003). **Anadili Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar ve Türkçe Öğretimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- YILMAZ, B. (1995). "Okuma Sosyolojisi: Ankara'da Oturanların Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma," **Türk Kütüphaneciliği**. 9, 3: 325-336.
- YILMAZ, Z. A. (2006). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma Alışkanlığı," **İlköğretim Online**. 5,1: 1-6. (<http://ilkogretim-online.org.tr> sitesinden 06.03.2006 tarihinde alınmıştır.)

THE STUDENT TEACHERS' PERCEPTIONS AND SUGGESTIONS ABOUT THE FACTORS INFLUENCING READING HABITS

Mustafa SAğLAM*

ıędem SUNA**

Tuba ÇENGELCİ**

Abstract

Teachers, who are one of the main elements of education system and who train individuals to shape society, have important effects on students' attitudes towards reading. Teachers are expected to gain reading habits to be model to their students and to develop themselves at individual and professional dimensions. In this context, it is important to research the effects which influence reading habits of student teachers. The main aim of this study is to determine the views of student teachers about the effects which influence their reading habits. The data of the research was obtained from 1st, 2nd, 3rd and 4th grade student teachers, who were attending to teacher training program at Anadolu University, Faculty of Education in 2005- 2006 academic year in spring term. Qualitative research method was used in this study. Data collected by an instrument with open-ended questions was analyzed with descriptive analyses to determine the views and opinions of student teachers. The results were discussed under the titles of scientific and social activities which was organized at university, instruction teaching process applied at faculty and attitudes of lecturers, library services of university, communication and interaction with friends, mass media and socio – economic effects which influence their reading habits in a positive or negative way, as well as description and indicators of reading habits.

Key Words: Student teacher, reading habit

* Prof. Dr.; Anadolu University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences

** Res. Assist.; Anadolu University, Faculty of Education, Department of Primary Education